

ROTTERDAMSCHIE COURANT.

De Abonnementsprijs is f 24 's jaars of f 6 per drie maanden franco per post door het geheele Rijk.

Bureau: Hoogstraat, Wijk 10, N° 77.

Geboorte-, Trouw- en Doodberigten van 1 tot 5 regels... f 1- Iedere regel meer... 0.20

Bij deze Courant behoort een BIJVOEGSEL.

BUITENLAND.

ENGELAND.

LONDEN 23 September.

(Particuliere Correspondentie.)

Men ziet slechts zelden dat Nederland, hoe nabij ook aan Engeland en in hoe groot verkeer met dat Rijk, in onze dagbladen besproken wordt.

De plannen voor de verdedigingswerken worden alhier ijverig voortgezet. Het besluit ter bestrijding der kosten, daarvoor vereischt, alsmede voor het oprigten van een centraal-gemeentelijk, ontving reeds bij de sluiting van de Parle-mentaire-zitting de Koninklijke goedkeuring.

Met uitstapje van Prins Napoleon in ons Land schijnt geen zins van eene staatkundige strekking ont- bloot te zijn. In Schotland, waar hij zich thans bevindt, stelt hij nu alle pogingen in het werk om in details alle mogelijke inlichtingen omtrent de werking der gemeente-instellingen en andere plaats-lijke lichamen van bestuur te verkrijgen.

Volgens een brief, door den heer Stewart, te Rochdale, van den heer Cobden ontvangen, moet deze nog tot het einde der volgende maand te Parijs afwezen, en komt dan naar Engeland, om den vrijdom der City van Londen aan te nemen.

De dagbladen zijn opgevuld met vermaningen aan Garibaldi om zich niet van Cavour af te scheiden en de raadgevingen der heethoofden die hem omringen niet op te volgen.

Een brief van den vermaarden Italiaansen priester Gavazzi, die hier door zijne predikatie zooveel opgang gemaakt heeft, verspreidt veel licht over het werkelijk doel der Italiaansche omwenteling.

hankelijkheid, eenheid en constitutionele vrijheid. Ten slotte zegt hij het Lagerhuis dank voor zijne sympathie en vooral het Engelsche volk voor zijne betoende hulp.

Berigten uit Noord-Amerika vermelden dat de Prins van Wallis den 14 dezer de Amerikaansche stad London verlaten en zich naar de Niagara begeven heeft. Het geschil met de Oranjepartij is vereffend.

Tijdingen uit Japan van 22 juli houden in dat de Portugesche deputatie aangekomen was, ten einde een verdrag te sluiten.

Uit Mexico meldt men dat Miramon bij zijne terugkomst in de hoofdstad het presidentschap had nedergelegd, maar door den Raad van State herkozen was.

24 September.

H. M. de Koningin, de Prins Gemaal, Prinses Alice en gevolg zijn zaterdag 11. van Gravesend naar Coburg vertrokken. Graveend was bij die gelegenheid feestelijk versierd en de geesdrift des volks was onbeschrijfelijk.

Volgens den correspondent van den New-York Times te Toronto hield de Prins van Wallis den Seten jl. eene receptie aldaar. Bij de landing van den Prins moet aldaar een oranjevlag gewaaid zijn en eene met oranje versierde erepoort het portret van Willem III bevat hebben.

De majoor Styles en kapitein Hampton hielden jl. vrijdag eene revue over de Garibaldiaansche pleizer- reizigers te Liverpool, die de beide in hunne eigen- aardige uniform gekleede officieren met een luid ge- ruisch begroetten en vervolgens zaterdag naar Londen zijn vertrokken.

De brief van Garibaldi aan Brusco bevestigt wat men reeds vroeger van zijne voornemens en gevoelens heeft gezegd. De Morning Post voorziet daaruit eene botsing met Frankrijk, en wijst er op hoe eerlang voor de Italianen geene andere keus meer zal over- blijven dan met Garibaldi tegen Victor Emmanuel of met dezen tegen Garibaldi te strijden en hoe Italië alsdan zal teruggeworpen worden in een zede- lijken chaos, waarin beginselen, gevoelens, overle- veringen, verlangens en regten als in een nimmer eindigenden draaikolk van verarring zullen worden rondgevoerd.

In een hoofdartikel van uw blad wordt het gevoelen geopperd dat Oostenrijk Italië zou kunnen behouden. Onze Regering is dat gevoelen geenszins toegedaan; zij verlangt dringend dat ook Venetië aan Italië toe- behoore en stelt onafgebroken pogingen in het werk om Oostenrijk te bewegen die, voor zijn welbegrepen belang zoo verderfelijke provincie tegen eene aan- zienlijke som af te staan.

De Morning Chronicle gelooft niet dat de bijeen- komst te Warschau tot eene verzoening tusschen Oos- tenrijk en Rusland leiden zal. Daartoe zou Gort- schakoff niet langer op zijn post moeten zijn.

FRANKRIJK.

PARIJS 24 September.

(Particuliere Correspondentie.)

Eene correspondentie uit Napels aan het Journal des Débats deelt het volgende mede omtrent het schrijven van Garibaldi aan den heer Brusco, van hetwelk hij den inhoud zeker reeds aan uwe lezers hebt bekend gemaakt.

over. Hij legde bovendien de grieven van het Mi- nisterie met veel bekwaamheid bloot en zeide dat de Ministers niet konden regeren met het stelsel van besluiten, die buiten hen oingenen en als hagel nedervielen in het officiële blad.

Wat verder leest men: „Mazzini is te Napels aan- gekomen (den 17) met den heer J. Ferrari. Mazzini kan echter wel van Napels zeggen: mijn Koninkrijk is niet van deze wereld. Napels heeft niets revolu- tionnaires... Wanneer Garibaldi politiek ten tact bezat, zou hij heden de aanhechting vrijwillig vol- brengen, voor men hem die morgen voorschrijft... Men spreekt van een wapenstilstand van vijf dagen, geteekend te Capua. Het zou een maatregel van kiesheid zijn om het vertrek des Konings te ver- gemakkelijken.”

In dezelfde correspondentie wordt gesproken van een Pruisisch officier, die in de stad van Messina was doorgezonden. La Patrie zegt ten dien aanzien: „Wij kunnen niet gelooven dat de Pruisische Regering de bedoeling had van af te wijken van het beginsel van non-interventie, hetwelk zij tot hertoe ten aanzien van de Italiaansche zaken in acht genomen heeft.”

Omtrent Garibaldi weinig of geene telegrafische berigten. Men spreekt van een korps van 5000 man Piemontesche troepen, dat zich naar Palermo zou begeven en welks zending zou bestaan in de onmidde- lijke verwezenlijking der aanhechting. En dan de proclamatie van Garibaldi?

De generaal Goyon, zegt la Patrie, heeft aan zijne troepen eene dagorder gerigt, waarin hij verklaart dat Frankrijk met kracht den H. Vader zal verdedigen. Ja, zoo lang hij zich te Rome bevindt.

Deze woorden, zoo doet het Journal des Débats spottachtig opmerken, besluit de discussie ten voordeele van la Gazette de Savoie.

Wat het treurigst is, deze twee bladen wijdiveren alleen daarom in vuur, wijl de regterlijke advertentien zullen worden gegeven aan hem, die zich het ver- dienstelijkst heeft gemaakt. Treurig! treurig!

De Keizer heeft den Ministerraad gepresideerd, die drie uren geduurd heeft. De Keizerin heeft zich in hare vertrekken opgesloten. Er zullen geene officiële receptien plaats hebben gedurende de veertien dagen van den grooten rouw, welke het Hof te Saint Cloud zal doorbrengen.

De heer Nigra verlaat Parijs heden avond. De Keizer heeft talrijke audientien verleend en den heer de Talleyrand ontvangen. Den geheelen dag door werd er drukke gemeenschap gehouden tusschen St. Cloud en verschillende ambassades.

— De Moniteur zegt: „De eerste zorg der Keizerin na hare aankomst is geweest zich naar hare moeder te begeven, met deze het onherstelbaar verlies te beweeven en haar met zich naar Saint Cloud te nemen. H. M. heeft begeerd dat het lijk der Hertogin van Alba voorloopig in de kerk van Rueil zou worden neder- gezet, om zich zoo veel mogelijk in de nabijheid harer zuster te bevinden, tot den dag toe waarop deze naar Spanje zal worden overgebracht. Dien ten gevolge zijn, volgens bevel des Keizers, de graaf de Galve en de markies de la Grange heden morgen de lijkstrijd bij den pastoor der Magdalenakerk gaan opvragen, die zich gehaast heeft die over te geven. Hofrijtungen hebben die lijkstrijd naar Rueil overgebracht, waar zij in eene der kapellen is nedergezet, nabij de grafsteden van Keizerin Josephine en Koningin Hortense. Het Hof heeft den rouw over de Hertogin van Berwick en Alba voor den tijd van dertig dagen aangenomen.”

— De Opinion Nationale laat de mededeeling dat Kossuth van zijne reis naar Zwitserland en Italië te Parijs is teruggekeerd van de opmerking vergezeld gaan dat hieruit, met het oog op het verband tusschen de Italiaansche en Hongaarsche zaken, schijnt te blijken hoe een oorlog met Oostenrijk voorts nog niet beraamd of te verwachten is.

BELGIË.

ANTWERPEN 24 September. — H. M. de Koningin van Engeland en de Prins Gemaal zijn gisteren avond tegen half zeven ure, aan boord van het Koningsjagt Victoria and Albert, voor deze stad aangekomen. De mist was zoo sterk dat men ter nauwernood het stoom- jagt ter reede kon onderscheiden. De Vorstelijke Per- sonen bragten den nacht aan boord door. Heden morgen ten zeven ure kwam Koning Leopold, de Koningin- lijke Familie vergezeld, aan het station van den spoor- weg aan, waar de burgerlijke en militaire autoriteiten, alsmede een bataillon linietroepen, zich verzameld had- den. De Koning en de zijnen begaven zich onverwijld aan boord van het Engelsch stoomjagt, om Koningin Victoria te begroeten. Een half uur later zijn de beide Souvereinen en de Prinses en Prinsessen met hun gevolg naar den wal gebracht en, in weerwil van het vroegs ochtendduur, door eene menigte nieuw- gierigen begroet. Aan de haven stond ook een bataillon linietroepen, met de muziek aan het hoofd,

geschaard. De Koningin, de Koning, de Prinses en Prinsessen zijn terstond naar het station gebracht en hebben de reis langs den weg naar Duitschland aanvaard. Met het Koningsjagt waren de stoombooten Fairy, Irène, Vivid en Firebrand, en het oorlogschip Osborne gearriveerd. De Black Eagle lag reeds sedert gisteren morgen hier ter reede, terwijl heden morgen ook het stoomfregat Emerald van 60 stukken aan- kwam, zoodat er nu acht schepen der Engelsche marine ter reede van Antwerpen liggen.

BRUSSEL 24 September. — De Koning en zijne Familie, die de Koningin van Engeland en Antwerpen af tot Verviers vergezeld hadden, zijn heden namiddag hier teruggekeerd. Na Verviers ten elf ure bereikt te hebben heeft H. M. de reis naar Duitsch- land terstond voortgezet.

Het bezoek des Konings aan de stad Verviers is tot den 28 oktober uitgesteld. Z. M. heeft Prins Orloff, buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister des Keizers van Rusland, in bijzonder gehoor ontvangen.

Laatstleden zaterdag bragt de Hertog van Brabant een bezoek aan den Oostenrijkschen veldmaarschalk von Hess, die zich heden morgen naar Antwerpen begeven heeft.

Gisteren zijn de jaarlijkse septemberfeesten hier aangevangen en heden voortgezet. Tot de tooneel- voorstelling welke heden in den schouwburg aan het cirque gegeven werd behoorde de voordragt van twee verzen van Tollens en van Bijwijck, door mevrouw van Ollefen de Silva, en van een gelegen- heidsvers van van Lennep, hetwelk ook om de daarin voorkomende toespeling op de broederlijke gezindheid die thans tusschen Nederland en België heerscht sterk werd toegesproken.

DUITSCHLAND.

KEULEN 24 September. — De Prins Regent kwam heden morgen, benevens Prins Kistell van Pruisen en den Minister van oorlog, uit Berlijn hier aan en bette de reis naar Aken voort, om de Koningin van Engeland aldaar te verwelkomen. Na haar tot Düren vergezeld te hebben begaf hij zich van daar naar Gulik. Heden namiddag tegen twee ure bereikte de bijzondere spoorlijn, met Koningin Victoria, den Prins Gemaal, Prinses Alice en talrijk gevolg, het station alhier en zette, na kortstondig ophoud, de reis voort, son- der dat de Vorstelijke Personen iets het minste van het gereedstaand keurig dejeuner genuttigd hadden. Alleen namen zij eenige bloemstukken mede. De Engelsche Consul, de predikant der Engelsche gemeente en verscheiden hier wonende Engelsen zijn thans Souveraine aan het station gaan begroeten.

BERLIN 23 September. — De bijeenkomst te Warschau zal denkelijk reeds den 11 oktober ge- houden worden, ten gevolge waarvan de Prins Regent Koningin Victoria niet, zoo als eerst bepaald was, den 9 oktober, maar reeds den 6 oktober te Coblenz ontmoeten zal. Naarden de beraadslagingen der Souvereinen te Warschau ongeveer twee dagen zullen vereischen, zal de Regent waarschijnlijk den 15 dier maand, den verjaardag des Konings, te Berlijn terug zijn, en ook het jubelfest der vestiging van onze Universiteit door zijn bijzijn opluisteren. Reeds vroeger is gezegd dat Keizer Alexander de bepaling van den tijd der zamenkomst te Warschau geheel aan den Prins Regent had overgelaten.

— Onder het voorzitterschap des Staatsministers von Auerswald had gisteren een zitting van het Staats- ministerie plaats, die verscheiden uren duurde. De Minister van oorlog en verscheiden officieren van hoogen rang zijn naar Gulik afgereisd.

— Onze Regering is voornemens alle bewegingen in de provincie Posen, die met de Constitutie in de wetten in strijd zijn, ten strengste, ofschoon al- tijd met inachtneeming van het stapite regt, tegen te gaan. De Pruisische Staatsregeling kent onder de Pruisische Staatsburgers de wettigen die Poolch spreken, maar zij kent geene Poolche nationaliteit. Volgens de volkstelling van 1838 waren er toen in de provincie Posen 783,692 Poolch en 619,936 Duitsch sprekende, welke vijfde op zichzelf reeds bewijzen hoe weinig de vijand te duchten is dien de aanspraken der Poolche nationaliteit voor het Koninkrijk Pruisen kunnen doen ontstaan.

— Reeds werd vermeld dat eene expeditie zal worden uitgerust tot opooring der nabijstschap van den vermaarden natuuronderzoeker Dr. Vogel, die op bevel van den Sultan van Waddi vermoord is. De kosten dezer expeditie zijn op 12,000 th. geraamd, waartoe de Hertog van Saksen-Coburg 500 th. heeft bijge- dragen. De uitzigten op het welgelukken van dezen togt zijn vermeerdert door de omstandigheid, dat de Onderkoning van Egypte, die gunstig voor de onder- neming gestemd is, van den Sultan van Darfur bezigt ontvangen heeft, dat de moordenaar van Dr. Vogel overleden is en zijn opvolger met den Sultan van Darfur in vriendschappelijke betrekking staat.

DARFUR 23 September. — De minister von Dalwigh beantwoordde gisteren in de zitting der Eerste Kamer de interpellatie der vier leden betref- fende de eenheid van Duitschland, en zeide dat de Groothertog, van de aanvaarding zijner regering af, steeds gepoogd had eene nauwere aansluiting der verscheidene leden van het Deutsche Staatsligchaam te bewerkstelligen; aan samsporingen daartoe had hij het niet laten ontbreken en ook aan de besluiten der Wurzbürger Conferentie deel genomen. De voor- zitter der Kamer antwoordde hierop hoe hij hoopde dat de Regering naar de invoering van een Centraal bewind en van een Bondsgericht met zelfstandige be- voegdheid streven zou, waarop de Minister te kennen gaf dat het juist de groote Mogendheden zijn welke de minste neiging daartoe aan den dag leggen.

DAGELIJKSCHE DIENST.

SNELVAART VOOR PASSAGIERS EN GOEDEREN,

TUSSCHEN

ROTTERDAM EN ANTWERPEN,

met de Stoombooten

Telegraaf III & IV.

SEPTEMBER.

Van Rotterdam.		Van Antwerpen.	
26 Woensdag 's morgens	6.—	26 Woensdag 's morgens	9.30
27 Donderdag "	7.—	27 Donderdag "	10.30
28 Vrijdag "	7.30	28 Vrijdag "	11.—
29 Zaterdag "	8.—	29 Zaterdag 's middags	12.—

Stations die worden aangedaan:

SLIKKERVEER, KINDERDIJK, NIEUWE VEER, ALBASSERDAM, DORDRECHT, STEENEKAMER, 's GRAVENDEEL, WILLEMSDORP, WILLEMSTAD, OOLTGENSPLAAT, DINTELSAS, STERNBERGSCHE VLIET, ZIJPE voor Zieriksee en Brouwershaven, St. PHILIPSLAND, STAVENISSE, YERSEKENDAM, VOSMEER, THOLEN, BATH en LILLO.

Te ZIJPE wordt voor Zieriksee en Brouwershaven op de heen- en terugreis aangelegd; aldaar staat een zeer goed ingerichte Diligence gereed, die van Zijpe naar Zieriksee, na aankomst der Stoombooten, vertrekt en van Zieriksee naar Zijpe, in correspondentie op de Stoombooten, rijdt.

PASSAGIERS-VRACHTEN:

Eerste Plaats, Paviljoen, f 3.50, Tweede Plaats, le Salon, f 2.50, Heen en Terug f 4. Derde Plaats, 2e Salon, f 1.50, Heen en Terug f 2.50. — Passagiers-Bagage vrij. — Kinderen beneden de 10 jaren Halve Vracht.

ROTTERDAM, Boompjes, wijk 1, n.º 21, VERWEY & Co., Cargoors-Expeditieure.

Te Rotterdam
LIGT IN LADING
NAAR
BATAVIA
EN
SAMARANG,

voor PASSAGIERS en GOEDEREN, het extra meubilair gekoepd Nederlandsche Compagnie Barkschip **ALBERT BEYLING**, Kapitein G. L. Muller, hebbende uitmuntende Inrigtingen voor Passagiers.

Adres bij de Cargoors P. A. VAN ES & Co., te Rotterdam, en DE GROOT ROELANTS & Co., te Schiedam.

Een COMPAGNON GEVRAAGD.

Voor een Fabriek van Spijkers in België, die alhier Connection in Holland en België heeft, voor voordelig gelegen is, zoowel voor de Vervaardiging als voor het Vervoer van het Fabrikaat, wordt verzoekt een **DEELGENOOT**, die f 15 a f 20,000 kan aanbrengen, om voor halve rekening werkzaam te zijn. Adres, met franco Brieven onder letters A B C, aan het Bureau dezer Courant. Hoopstraat, 10-77.

H. SPANJERSBERG, hoek van den Opper, bij de Grooten Kerk, te Rotterdam, en verder bij alle Boekhandelaars, is a 10 Gents verkrijgbaar gesteld.

Dichtregelen

bij de Onthulling van het Marmeren Standbeeld van **H. TOLLENS Cz.**, op den 24 September 1860 te Rotterdam, door **H. HARBONIER**.

HOLLANDSCHE IJZEREN SPOORWEG.

Ten einde het bezoeken der Hoogdutchsche Opera-Voorstellingen te Rotterdam voor de Bewoners van 's Gravenhage, Delft en Schiedam te vergemakkelijken, zal op **VIJFDAG 28 September** en op **ALLE VIJFDAGEN in OCTOBER**, des avonds ten half Twaalf ure, een **EXTRA-TREIN** van Rotterdam naar 's Gravenhage rijden. Die dagen zullen de Voorstellingen aanvangen ten 7 ure 45 minuten, dus na aankomst van den Trein van 6 ure 45 minuten uit 's Gravenhage.

HOLLANDSCHE IJZEREN SPOORWEG - MAATSCHAPPIJ.

WINTERDIENST. Aanvang 1 October 1860.

Van **AMSTERDAM** naar **ROTTERDAM**.

Vertrek van AMSTERDAM.	HAARLEM.		LEIDEN.	'S H A G E.		Aankomst te ROTTERDAM.
	Aankomst.	Vertrek.		Aankomst.	Vertrek.	
u. m.	u. m.	u. m.	u. m.	u. m.	u. m.	u. m.
8. —	8. 29	9. 3	10. 6	10. 36	10. 41	11. 30
9. 30	8. 58	9. 3	10. 6	1. 25	1. 30	2. 15
11. 25	11. 53	11. 58	12. 58	4. 10	4. 10	4. 55
12. 30	4. 58	5. 2	6. 3	6. 34	6. 39	7. 25
7. 35	8. 4	8. 9	9. 13	9. 42	9. 47	10. 37

Van **ROTTERDAM** naar **AMSTERDAM**.

Vertrek van ROTTERDAM.	'S H A G E.		LEIDEN.	HAARLEM.		Aankomst te AMSTERDAM.
	Aankomst.	Vertrek.		Aankomst.	Vertrek.	
u. m.	u. m.	u. m.	u. m.	u. m.	u. m.	u. m.
7. 20	8. 8	8. 13	8. 47	9. 46	*) 8. 56	9. 25
9. 45	10. 30				9. 51	10. 20
11. 40	12. 25	12. 30	1. 3	2. 1	2. 6	2. 35
3. 30	4. 8	4. 13	4. 47	5. 45	5. 50	6. 20
6. 30	7. 18	7. 23	7. 57	8. 55	9. —	9. 30
9. 40	10. 25					

*) Van 15 December tot 15 April loopen geen Haarlemsche Lokaltreinen en stoppen te Halveveer de eerste Doorlopende Treinen.
Op Zon- en Heestdagen zullen aan de Halten, met uitzondering van Hillegommerbeek, alle Treinen ophouden, voor zoo verdit verlangd wordt.
De Telegraaf-Kantoren zijn op alle Hoofdstations gedurende den geheelen dag geopend.
De Administrateur, **J. W. BAKK**.
Amsterdam, 25 September 1860.
NB. Winterdienst-Biljetten zijn verkrijgbaar aan alle Stations, Halten en Bestelkantoren (prijs twee Cents).

Nederlandsch-Belgische SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.

WINTERDIENST, aanvangende 1 October 1860.

Van **ANTWERPEN**, 's morgens 7 u. 50 min.; 's namiddags 12 u. 20 min.; 's avonds 5 u. 35 min. (de laatste Trein alleen tot **Breda** en **Moerdijk**.)
" **BREDA**, 's morgens 6 u. 30 min.; 's namiddags 12 u. 35 min.; 's avonds 5 u. 25 min. (de laatste Trein alleen tot **Antwerpen** en **Moerdijk**.)
" **ROTTERDAM**, 's morgens 10 u. 15 min. en 's namiddags 3 ure naar **Antwerpen** en **Breda**.

IN HET MAGAZIJN VAN SCHRIJFBEHOEFTE

van **E. VAN VLIET Az.**, Steiger, over de Koornbent te **ROTTERDAM**.

bevindt zich onder de **OPRUIMING** van den **DÉTAILHANDEL**, te **spotprijzen**, duizende grossen **STALEN PENNEN**, de beste en gerenommeerde soorten, **50 a 60 Ct.** het Gros; per **6 Gros** nog **10%** korting. Fijn Gekleurde **FRANSCHE PRENTEN 35 Ct.** het Doz. **HOLLANDSCHE DITO 11 Ct.** het Doz. Gekleurde **SCHOOLSCHRIFTEN 40 Ct.** het Doz. Riem **f 3.** **SCHRIJF- en POSTPAPIEREN** van **10 Ct.** het Doz. **GEVERGERDE, GEKLEURDE, GEQUADRILLEERDE, GEAZUREERDE** en **ROUW POSTEN**, uitmuntende qualiteiten, **verbazend goedkoop**, bij de Riemen korting. **ENVELOPS DITO DITO** van **14 Cts.** enz. de 100, bij duizend **10%** korting. **Zwaar Olyfants PAKPAPIER 40 Ct.** het Doz. **Roode, Blaauwe en Zwarte DITO 5 Ct.** de Placcon. **VISITEKAARTJES 15 Ct.** de 100. **Zwaar Imperoyal CARTON f 1.00** het Doz. **DITO TEEKENPAPIER 96 Ct.** het Doz. **Groot Mediaan DITO 50 Ct.** het Doz. **Helder KASTPAPIER 18 Ct.** het Doz. de Riem **f 3.50.** **HOLLANDSCHE SCHIMMELSPLENEN** met 8 Bees Werpers **10 Ct.** het Spel. **GUILJELMUS SALDENUS, De Weg des Levens**, met Voors van **DS. BROUWER, f 1.** de 12 Ex. voor **f 10.** Prof. **LE HON, Sterrekunde, 25 Ct.**, 12 Ex. **f 2.50.** Voorts een massa andere Artikelen, zeer gering in Prijs. **HANDELAREN** genietten bovendien **rabot** op alle Modellen **SCHRIJFBOEKEN** worden **spoedig, soliede en uitmuntend goedkoop** bewerkt.
Op franco aanvraag **Monsters PAPIER, PENNEN** en **ENVELOPS gratis.**

E. VAN VLIET Az., Rotterdam.

De gezondheid volkomen wedergegeven zonder geneesmiddelen noch purgeren, noch groote kosten, aan de zwakste gestellen door het heerlijke Engelsche Herstellingsvoedsel

DE REVALENTA ARABICA,

voor Slechte Spijvertering (dyspepsie), Maagontsteking, Maagkwaal, Ontsteking der Jagtvaarden, gew Hardlijvigheid, Aanhejen, Slijm, Winden, Opprijsingen en Winderigheid, Hoest, Zinkings, Aamborstigheid, Tering, Zuur en Weesen, Scherpte, Diarree, Kramp, Kramp en Ohsteking in de Maag, Hartklopping, Scheele Hoofdpijn, Galachtige en Zenuwachtige Aandoeningen, Leverziekte, Longziekte, ziekte der Nieren, der Blaas, der Ademhaling, Hysterie, Zenuwacht, Klieren, Huiduitlag, Duurwoes, Waterzucht, Matiek, Podagra, Hartpijn gedurende de Zwangenschap of pa den Maaktijd, Verlamming, Vellende Ziekte, Keelontsteking, Verlamming der Spijeren, Griep, Slapeloosheid, Memorieloosheid, Hoofdpijn, Suisingszie Ooren, Treurige Denkbeelden, Slecht Humear, Gebrek aan Warmte en Frischheid, enz.
Brussel, YATES, Bankier, 80, Montagne de la Cour.
Antwerpen, J. VAN DEN BERGH, Marché-aux-Crûs, en H. WAERSEGERS, 19, Marché-aux-Souliers.
Luik, A. THIVIAZ, 12, Rue Royale.
Turnhout, BECKERS BONDNEL en ZOON.
Amsterdam, F. VON WINDHEIM & Co., Verkoophuis.

Notarishuis te Rotterdam.

HEDEN, Woensdag den 26 September 1860,
des namiddags ten 5 ure,
A F S L A G V A N:

- Een **KOOPMANSHUIS** en **ERVE**, aan de Gelderschekade, 2-43. In Trekgeld f 25,500.
- Een **HUIS** en **ERVE**, aan het Bolwerk, 1-11. In Trekgeld f 6150.
- Een **HUIS** met **BOVENHUIS**, aan de westzijde der Baan, 3-230. In Trekgeld f 7850.
- Een **HUIS** met **BOVENWONINGEN**, als voren, 3-231. In Trekgeld f 6600.
- Een **HUIS** met **BOVENWONINGEN**, als voren, 3-232. In Trekgeld f 6350.
- Een **PAKHUIS** met **BOVENWONINGEN**, als voren, 3-233. In Trekgeld f 7000.
- Een **PAND**, bestaande uit **BENEDEN- en BOVENWONINGEN**, en **ERVE**, aan de zuidzijde van Jan van Loonslaan, 13-706. In Trekgeld f 3025.
- Een **HUIS** met **OPEN PLAATS** en **ERVE**, aan het westeinde der Boompjes, 1-195. In Trekg. f 7000.

VEILING VAN:

- Een **HUIS** met **TUIN** en **ERVE** en het **AANDEEL** in het daarachter gelegen Stuk **WEILAND**, in Eendragtalaan, 15-412.
- Een **HUIS** met **TUIN** en **ERVE** en het **AANDEEL** in het daarachter gelegen Stuk **WEILAND**, voren, 15-413.
- Een **HUIS** en **ERVE**, aan den Steiger, 7-14.

Door de **Wed. D. H. VAN WERKENDIJKEREN**, te **Tiel**, is uitgegeven:

TOLLENS EN ZIJN TIJD

Eene proeve van Levensbeschrijving door **Dr. G. D. J. SCHOTEL**.
De Prijs van dit Werk, met een Afbeelding van het Standbeeld des Dichters, is f 4. Deze Afbeelding, zijnde een **KEURIGE STAALGRAVURE**, is door den **H. D. J. SLUXTER**, naar een door de Commissie tot de oprigting van het Standbeeld goedkeurd **Photographie**, vervaardigd en zal ook afzonderlijk, op grooter Papier gedrukt, verkrijgbaar zijn voor **50 Cent**.

OPENBARE VRIJWILLIGE VERKOOPING

een **SMEDERIJ**.

Mr. **A. VAN WEELE**, Notaris te Oud-Beijerland, ja voornemens, ten verzoeke zijner Principalen, op **Woensdag den 3den October 1860** bij Veiling en op **Woensdag den 10 October 1860** bij Afslag, beide dagen des voormiddags ten 11 ure, in het Oogepent den **Ouden Hoorn**, te Oud-Beijerland, aan den hoogstbiedende of eerstbijnende in het openbaar te Verkoopen:
Een hecht, sterk en goed doortimmerd **HUIS** met **SCHUUR, HOEFSTAL** en **ERF**, waarin de **Grof- en Hoefsmederij** sedert onheugelijke jaren is en nog wordt uitgeoefend, tevens geschikt voor **Fijnsmederij** en **Geelgieterij**, met de **GEREEDSCHAPPEN**, alles staande en gelegen aan den Oostdijk te Oud-Beijerland, gequoteerd met nummer 140, kadastraal bekend onder sectie C, n.º 361, ter grootte van **1 Rood en 76 Ellen**.
Te aanvragen met den 3den Mei 1861.
Nadere informatie, zijn te bekomen ten Kantore van voornoemde Notaris.

Uitgave van **Wed. F. HERFKENS en ZOON** te Utrecht, en alom verkrijgbaar:
P. J. KIKKERT, bij de Onthulling van het Standbeeld van den Ridder **H. TOLLENS Cz.** Prijs **15 Cts.**
— verbroedering met **België** of waar moet het heen! Prijs **15 Cts.**
— open Brief aan **H. J. GLAUBER**, over de fraternisatie. Prijs **20 Cts.**

Rotterdamsche SCHOUWBURG

Directie: **J. Eduard de Vries**.
WOENSDAG 26 SEPTEMBER 1860.
Op Verlang: **derde** Voorstelling van **MARTEA**, oder der Markt zu Richmond. Grootte Opera in 4 Bedrijven, van Floton. Aanvang ten Half Acht ure vriedag. **VERWACHT, VIJFDAG 28 SEPTEMBER Figaro's Hochzeit.**

HOLLANDSCHE SPOORWEG

Van Rot. naar Amst. tussch.:	7. 30, 11.40, 2.30
" alleen n. 's Hage:	1.5 's midd., 9.50 's av.
" Amst. naar Rotterdam:	8.5, 10.40, 1.25, 4.20, 7.15
" 's Hage - Rot.:	8.30, 10.18, 12.37, 2.39, 4.42, 9.15
Aankomst te Rotterdam:	9.15, 11.5, 1.30, 4.25, 7.30, 9.15
Spoorweg Antwerpen-Rotterdam	
Van Antwerpen:	7.40, 12.20, 2.30, 5.35; de laatste tot Rot.
" Breda:	6, 7.50, 12.35, 4.15.
" Rotterdam naar Antwerpen/Breda:	8.30, 10.15, 2.30, 4.15
Rijn-Spoorweg	
Rot. n. Utr., Amst., Arnh.:	7. —, 10. —, 12.15, 1.30, 2.45, 4.00, 5.15, 6.30, 7.45, 9.00
Amst. n. Utr. op Rot.:	6.40, 7.25, 10.25, 12.25, 2.30, 3.45, 4.55, 6.10, 7.25, 8.40
Arnh. n. Utr., Amst., Rot.:	6.30, 9.30, 11.25, 12.30, 1.45, 2.55, 4.10, 5.25, 6.40, 7.55, 9.10
Utrecht naar Rotterd.:	6.30, 8.40, 11.40, 1.25, 4.30, 7.30, 9.30
Gouda naar Rotterd.:	7.30, 9.34, 12.34, 2.3, 5.40, 8.25, 9.30
Aank. te Rotterdam:	8.15, 10. —, 11. —, 1.25, 4.30, 7.30, 9.30

Gedruckt en uitgegeven door **G. en C. A. VAN NELLE**, te Rotterdam.

KENNISGEVING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van ROTTERDAM, hebben het genoegen bij deze aan de ingezetenen deze gemeente kennis te geven, dat Zijne Majesteit, onze geëerbiedigde Koning, hun den hoogst aangename last heeft opgedragen om Hoogstdezelfs tevredenheid te betuigen over de zoo talrijke blijken van achting en genegenheid, aan Hoogstzelve en aan Hunne Koninklijke Hoogheden de Prinsen van het Koninklijke Huis, bij Hoogstzelve tegenwoordigheid in deze gemeente, ter gelegenheid van de Onthulling van het Standbeeld van Tollens, op gisteren betoond.

Aan dezen last voldoende, brengen Burgemeester en Wethouders tevens volgaarne hunnen dank toe aan allen, welke er toe hebben medegewerkt om de feestelijkheid van den dag te verhoogen en aan de uitvoering en handhaving der genomene Politie-maatregelen bevorderlijk te zijn, almede voor de goede orde en geschiktheid, waarvoor de burgerij dezer gemeente zich ook nu weder heeft onderscheiden.

Rotterdam den 25 September 1860.
Burgemeester en Wethouders voornoemd,
de Secretaris, de Burgemeester,
J. L. NIERSTRASZ. J. F. HOFFMAN.

KENNISGEVING.

Het HOOFD van het GEMEENTEBESTUUR van ROTTERDAM brengt bij deze ter kennis van de belanghebbenden, dat door den Heer Staatsraad, Commissaris des Konings in de provincie Zuidholland, op den 18den dezer maand is executorie verklaard:

„Ren Kohler van het Patentregt, bevattende aanslagen in de wijken 11, 14 en 15, dienst 1860—61, behoorende tot de eerste afdeling dezer Gemeente;

Dat vermeld Kohler ter invordering is gesteld in handen van den Heer Ontvanger, en ieder daarop voorkomende verpoging is zijnen aanslag, op den bij de Wet bepaalde voet te voldoen, en dat heden de termijn van drie maanden ingaat, binnen welke de reclames behooren te worden ingediend.

Rotterdam den 25 September 1860.
Het Hoofd van het Gemeentebestuur,
J. F. HOFFMAN.

STATEN-GENERAAL.
Tweede Kamer.

Zitting van Dinsdag 25 September.

In deze zitting zijn de beraadslagingen aangevangen over het ontwerp-adres in antwoord op de troonrede, en wel in de eerste plaats over de algemeene strekking. De heer Schimmelpenninck meent zich tegen de algemeene strekking van het adres te moeten verklaren. Hij verlangt niet dat het adres altijd en onder alle omstandigheden een bloote weerklink van de troonrede zij. Er kunnen zich toch omstandigheden voordoen waarin het noodzakelijk en pligtmatig is om wenschen voor den Troon te brengen, maar bestaan die hier? Hij gelooft dit niet, vooral niet het oog op de velerlei nieuw aangevraagde wetten. Hij ontken genies de wenschelijkheid om die te behandelen en af te doen, maar is het op dit oogenblik de tijd op de aanbieding daarvan aan te dringen, als wij ontwaren, dat er bij de sluiting nog zoo veel onafgemaakt gebleven is? Zoo de Regering zelf al die wetten aanbood, dan vrees hij dat er zelfs mogelijkheid tot afdoening zou bestaan. Bovendien, er zijn nog andere onderwerpen, waarop vroeger door de Kamer is aangedrongen, b. v. de ministeriële verantwoordelijkheid. Dit is genoeg om tegen de algemeene strekking van het ontwerp op te komen. Nog doet hij opmerken dat het ontwerp-adres op vele punten meer dan een bloote weerklink is, maar dat er sommige punten zijn, waarover het zijgt, maar dat in de troonrede verschillende onderwerpen zijn vermeld. Overigens zal hij zwijgen over den min geschikten warmen toon, waarmede op sommige zaken gezegd aangedrongen, want hij stelt zich voor bij de afzonderlijke §§ daarop terug te komen.

De heer Olivier zegt, dat de vorige spreker de strekking van het adres heeft bestriden, omdat het meer zou bevatten dan in de troonrede vervat was, terwijl het in andere opzichten minder inhield, terwijl spreker ook aanmerkingen had op vorm of toon. De commissie heeft zich afgevraagd of het adres een zelfstandig adres zijn zou? Zij heeft daartoe in de zelfstandig adressen geene aanleiding gevonden. Maar zou het dan zijn een bloote weerklink? Ook die vraag heeft de commissie ontkennend beantwoord. Zij meenden dat in het adres een bescheiden toon moest worden gevoerd, maar tevens dat het de pligt van de Vergadering was, om ernstig aan te dringen op de verwezenlijking van al datgene wat in 's Lands belang dringend wordt gevorderd en van daar, dat zoo menig punt is aangevoerd waarop in de troonrede niet is gewezen. De commissie heeft gemeend dat daarop moest gedrukt worden, om te toonen dat de Kamer hoog belang stelt in de volkomen uitvoering der Grondwet. De vorige spreker heeft zich beklagd, in dat sommige onderwerpen in de troonrede vermeld, in dat adres niet worden genoemd. Het is mogelijk, maar de belangrijkste zijn in het ontwerp wel opgenomen. Ook heeft spreker verlangd dat van de wet op de ministeriële verantwoordelijkheid gewag zou worden gemaakt. Spreker zal zeker bedoeld hebben de wet op de financiële aansprakelijkheid der Ministers, maar daaromtrent wordt in het adres juist een wensch geuit; in zoverre stemt het ontwerp alzoo met het verlangen van den spreker overeen. Het adres is geen zelfstandig adres, maar het is zulk een weerklink als voegt aan de vertegenwoordiging des Lands, en omdat wij een Kabinet bezitten dat nog niet in de gelegenheid geweest is zijne bedoelingen jegens de Vergadering te verklaren. Het kan misschien wenschelijk zijn de gelegenheid daartoe open te stellen, doordien vele gewichtige punten in het adres zijn aangevoerd. Intusschen kan hij de aanmerkingen aangevoerd. Intusschen kan hij de aanmerkingen tegen den toon of de redactie van het ontwerp ingebragt, niet deelen. Er is toch geene enkele phrase die tot zoodanige aanmerking aanleiding heeft kunnen geven. Die toon is die van ernst en klem, zooals het de Vertegenwoordiging betaamt die vrij maar eerbiedig spreekt.

De heer Schimmelpenninck heeft straks reeds gezegd dat hij veel belang stelt in al de wetten die in het ontwerp zijn opgenomen, maar hij had gewenscht ze niet speciaal in het adres te vermelden, daar er wel andere gelegenheden zouden bestaan om dat doel te bereiken: Dat kan ook afzonderlijk, bij gelegenheid van de behandeling van andere onderwerpen, geenschieden. Over toon en vorm van het adres zal hij bij de discussie over de afzonderlijke §§ terugkomen,

maar hij wijst toch nu reeds op de slotperiode van het ontwerp.

De heer Olivier antwoordt dat de commissie het ontwerp opstelde, en dus sprak voor de gansche Kamer, en dan kan men niet ontkennen dat het meermalen gebleken is, dat bij velen die gewenschte overstemming niet bestond. En dit is niet het geval ten opzichte van dit Kabinet alleen, maar ook omtrent andere Kabinetten die even als dit Kabinet zijn opgetreden, zonder dat de Kamer de redenen der afreding van het een of der opreding van het ander bewind vernam. Hij meent zich te moeten bevoorwerpen op de rede door den heer van Zuylen bij het spoorweg-ontwerp gehouden, die juist op dat vreemde verschijnsel wees, dat meestal de minderheid de tungs van de Regering aanvaardde. De commissie heeft met die zinsede geen bewijs van afkeuring willen geven, maar heeft de Kamer volle vrijheid willen laten om later bij de behandeling der onderwerpen zelf een vrij en onbevangen oordeel uit te brengen. Hierop wordt de beraadslaging over de algemeene strekking van het ontwerp gesloten en die strekking met 57 stemmen tegen 1, de heer Schimmelpenninck, aangenomen.

De beraadslagingen worden thans geopend over de afzonderlijke paragrafen van het adres.

§§ 1 en 2 worden zonder beraadslaging en zonder stemming goedgekeurd.

Door den heer Schimmelpenninck is eene nieuwe § 3 voorgesteld, aldus luidende: „De verbeterde gezondheidstoestand der ingezetenen wordt ook door ons op hoogten prijs geschat. De wettelijke regeling van de uitoefening der geneeskunde, waarvan ons de ontwerpen worden toegezegt, zal in eene sedert lang gevoelde behoefte voorzien en een belangrijk gedeelte van het volkswelszijn kunnen bevorderen.” Tot toelichting van dit amendement zegt de heer Schimmelpenninck, dat hij het wenschelijk acht dat, wanneer in de troonrede gesproken wordt van de aanbidding van een wetsonwerp, daarop door de Kamer wordt geantwoord, en dit vooral, wanneer het een zoo belangrijk onderwerp betreft. In deze Kamer is reeds zoo dikwerf aangedrongen op de aanbidding der geneeskundige wetten, dat het nu den schijn zou hebben dat wij die zaak niet meer van zoo algemeen belang beschouwden, zoo wij er thans niet op wezen.

De heer van Goltstein (lid der commissie van redactie) zegt, dat de commissie niet verneemt te kunnen overgaan tot de goedkeuring van dit amendement. Wanneer men den aanvang van § 3 inzielt, zal men ontwaren dat de commissie moeijelijk tot de overname van dit amendement kan overgaan. Deze § behelst eene zamenvatting van al wat in de troonrede omtrent de algemeene volksbelangen gezegd wordt. In deze § wordt dan ook niet afzonderlijk gesproken van handel, scheepvaart, rederijen, enz.; dit alles is zamengevat in de woorden: „Met U M. verheugen wij ons over den gunstigen toestand van vele bronnen van ons volksbestaan.” Het kwam der commissie voor, dat, wanneer telkens gezegd werd dat men dit of dat met genoegen vernomen heeft, dat dan het adres van antwoord zeer onbeduidend zou worden. De commissie erkent dat de verbetering van den gezondheidstoestand een belangrijk onderwerp is, maar of daartoe alleen noodig is de voordragt der geneeskundige wetten, meent zij te mogen betwijfelen. Daartoe is in de eerste plaats noodig elke betere opleiding der artsen, waartoe eene wet op het hooger onderwijs kan leiden. Spreker heeft ook met eenige verwondering gehoord, dat de heer Schimmelpenninck nu voor den dag komt met het verlangen tot de voordragt van nog eene nieuwe wet, terwijl hij zoo even gezegd heeft dat het niet mogelijk zal zijn alle wetten af te doen die in het adres gevraagd worden. De commissie kan dus het amendement niet overnemen.

De heer van Hoëvell kan zich ook niet vereenigen met het amendement. Niet omdat ook hij geen hoogen prijs stelt op den verbeterden toestand der gezondheid van de ingezetenen, maar omdat hij gelooft, dat de voorsteller het doel en de strekking van een adres van antwoord miskent. De heer Schimmelpenninck heeft bij de discussie over de algemeene strekking gezegd huiverig te zijn om meer wetten te vragen dan in de troonrede vermeld zijn, omdat wij geen tijd tot afdoening zouden hebben. Maar het adres vraagt niet meerdere, maar wel andere wetten. De Ministers hebben in de troonrede een soort van plan de campagne medegedeeld, hoe zij de werkzaamheden geregeld willen hebben. Hiermede kan spreker zich niet vereenigen. Hij gelooft dat er behoeften zijn van meer dringenden aard die op voorziening wachten, dan de onderwerpen in de troonrede opgenoemd. De geneeskundige wetten zijn zeker belangrijk, maar spreker gelooft dat, wanneer door de Ministers aan hunne grondwettige verplichting wordt voldaan om die wetten in te dienen welke door de Grondwet zijn voorgeschreven, zij dan een beteren weg zouden volgen dan thans. De regeling der geneeskundige wetten staat in nauw verband met eene verbeterde regeling van het hooger onderwijs. Dit onderwerp kan geen uitstel meer lijden. Bovendien is de regeling van het beheer der Indische geldmiddelen van meer gewigt voor het oogenblik dan de geneeskundige wetten. Indien het waar is dat wij geen tijd hebben om alles te behandelen, dan komt de zaak eigenlijk hierop neder: het adres van antwoord keurt niet goed het plan de campagne der Ministers; het keurt niet goed dat eerst behandeld worden de onderwerpen in de troonrede vermeld; de Kamer verlangt eerst de regeling der onderwerpen in het adres van antwoord genoemd.

De heer Idserda wenscht een adres van antwoord op de troonrede niet beschouwd te hebben als een blooten weerklink. Integendeel, is de troonrede de uitdrukking van de gevoelens en de voornemens der Regering, dan moet ook het antwoord van de Vertegenwoordiging, aan wie die rede gericht werd, de uitdrukking zijn van de behoeften en de wenschen der Natie. Met genoegen heeft hij daarom gezien dat in dit antwoord van verschillende onderwerpen gesproken wordt, die reeds voor 12 jaren door de Grondwet waren voorgeschreven, maar het heeft hem ten hoogste bevreemd; dat de commissie geheel het stilzwijgen heeft bewaard omtrent de toezegging in de Troonrede van de aanbidding der wetsonwerpen regerende de uitoefening der geneeskunde, waaraan sedert jaren eene dringende behoefte bestaat en waarmede het volkswelszijn in zulk een nauw verband staat. Nog altijd leven wij in dat opzicht onder vigneer van een versleten wet van 1818, waarop later gevolgd is een doolhof van besluiten, waaruit ons alleen eene wet verlossen die in overeenstemming is met de vorderingen der wetenschap en met de behoeften der maatschappij. Het gewigt van dit onderwerp had wel eene afzonderlijke vermelding verdient. Spreker ondersteunt het amendement van den heer Schimmelpenninck, ten einde een bewijs te geven van zijne hooge belangstelling in dit onderwerp.

De heer Schimmelpenninck beantwoordt den heer van Goltstein. Dit lid zeide, dat eene afzonderlijke vermelding der geneeskundige wetten niet noodig was, omdat ook dit onderwerp begrepen was onder

de uitdrukking: „bronnen van volksbestaan.” Maar men zal toch niet zeggen, dat de gezondheidstoestand is een „bron van volksbestaan.” Die bestrijding van zijn amendement kan dus niet opgaan. De spreker beantwoordt vervolgens de opmerkingen van den heer van Hoëvell en blijft zijn amendement volhouden.

De heer van Goltstein wijst er nogmaals op, dat het denkbeeld der commissie was om te wijzen op die onderwerpen, die het meest belangrijk waren. Is eenmaal de wet op het hooger onderwijs daargesteld, waardoor eene betere opleiding der artsen verzekerd wordt, dan is het tijd eene politiewet op de uitoefening der geneeskunde te maken.

De heer Thorbecke meent dat de Kamer, door de aanneming van het amendement, meer zou zeggen, dan zij kan. Kunnen wij beoordeelen of de gezondheidstoestand is verbeterd? Het is onbekend. Wij kunnen dus dit feit niet constateren. Hoewel hij ook het wenschelijke eener betere regeling der uitoefening van de geneeskunde toegeeft, kan hij zich toch niet met het amendement vereenigen.

De heer Schimmelpenninck beantwoordt nog nader de bedenkingen der vorige sprekers, waarna de beraadslagingen worden gesloten.

Het amendement in stemming gebragt, wordt verworpen met 41 tegen 19 stemmen.

Voor de heeren: Kien, Taets van Amerongen, van Heukelom, Mensonides, Idserda, Heemskerk Az., Hoffmann, van Voorthuysen, Westerhoff, Elout, van Foreest, Lijkklama, Schimmelpenninck, Cool, van Franck, Meijer, Nolthenius, Mackay en Hoekwater.

§ 3. Met Uwe Majesteit verheugen wij ons over den gunstigen toestand van vele bronnen van ons volksbestaan. Wij erkennen gaarne dat het toenemen van kennis en de bloei van kunsten en wetenschappen krachtig tot vermeerdering van beschaving en verspreiding van algemeene welvaart medewerken. Aan eene wet, welke het middelbaar en hooger onderwijs op goede grondslagen vestigt, wordt dan ook de levendigste behoefte gevoeld.

Op deze § stelde de heer Begram van Jaarsveld een amendement voor, de strekking hebbende, om achter het woord „volksbestaan” in te lassen: „Onder deze bronnen bekleedt de landbouw eene voornaamste plaats; wij wenschen dat zijn belang weldra door eene wetvoordragt, van de Regering uitgaande, omtrent den afkoop der tienden moge worden bevorderd.” (en vervolgens de zinsede als in het adres). De voorsteller lichtte het amendement zeer kort toe, daarbij wijzende op de vergeefse pogingen, die aangewend waren om den afkoop der tienden tot stand te brengen en op de wenschelijkheid, dat de Regering nu de zaak ter hand nam, om haar tot een goed einde te brengen.

De heer van Goltstein (lid van de commissie van redactie) verklaarde dat die commissie zich niet met het amendement niet kon vereenigen. Het denkbeeld van den afkoop der tienden had in hooge mate den bijval der Vergadering verworven; reeds twee malen had zij daarvan getuigenis gegeven. Ook in het vervolg zou de zaak niet uit het oog worden verloren. Maar zij werd niet in de troonrede besproken, en er was dus geen grond om haar te behandelen in het adres, vooral niet, omdat de zaak door de Kamer zelf was behandeld geworden. Werd eene verklaring opgenomen in het adres, als nu werd voorgesteld, het zou den schijn hebben alsof de Kamer zich buiten staat achtte de zaak tot stand te brengen; en zoodanige verklaring behoorde niet te worden afgelegd.

De heer van Nispen van Spenner merkte op, dat de Kamer in geen geval iets „tot stand kon brengen.” Pogingen daartoe kon zij wel aanwenden, gelijk nu reeds twee malen was geschied met betrekking tot de tienden. En nu was het sprekers overtuiging, dat die pogingen der Tweede Kamer tot geen goed einde konden leiden, zoodat het nu wenschelijk ware, om den wensch uit te drukken, dat de Regering deze zaak ter harte nam. Daarom zou hij stemmen voor het amendement.

De heer Begram verdedigde zijn voorstel nog nader. Hij betwistte het vermogen der Vergadering om de zaak der tienden te regelen; de uitkomst had van onvermogen duidelijk doen blijken, en daarom juist wenschte hij de verklaring uit te lokken, dat te vergeefs gebruik is gemaakt van het regt van initiatief en dat nu geene andere regeling mogelijk was, dan die uitging van de Regering. Bovendien werd de aanneming van zijn voorstel aanbevolen door de omstandigheid dat de Regering tot dus ver zich stiptelijk had onthouden van zich te mengen in de uitoefening van het regt van initiatief; maar dat die gelegenheid voor de Kamer was aangeboden, om van hare meening aan de Regering te doen blijken.

De heer van Hoëvell zou het amendement ondersteunen, omdat het gedrag der Regering bij de behandeling van het onderwerp-zelf in de Kamer hem onverklaarbaar was voorgekomen. Tot twee malen toe had de Kamer de zaak tot een gewenscht einde willen brengen, en had de Regering van hare belangstelling in deze geenerlei blijk gegeven. In deze omstandigheden rekende hij het noodzakelijk, om in eene eerbiedig adres neder te leggen den wensch, dat de Regering van Z. M. op dit gewigtig punt gewezen worde.

De heer Dullert meende dat het amendement onnoodig was, omdat 1º de Kamer tot twee malen toe reeds van hare meening in deze had doen blijken, en 2º de tegenstand tegen de afschaffing ook in de Eerste Kamer was geweken, zoodat de Regering zelve eindelijk uit een langen slaap was ontwaakt en verklaard had met de afschaffing der tienden in te stemmen. Er bestond dus omtrent dit punt eenstemmigheid bij de drie takken der Wetgevende Magt, en eene opzettelijke vermelding was nu overbodig. Eindelijk betoogde de spreker dat het amendement ook van wege den vorm onaannemelijk was; want het sprak van eene wetvoordragt „van de Regering uitgaande”, hetgeen toch van zelf sprak, daar het adres gericht was tot den Koning.

De heer van Hall, Minister van Finantien, wenschte te rectificeren hetgeen de vorige spreker had gezegd nopens des Ministers verklaring in de Eerste Kamer en waaraan die spreker eene eenigzins andere kleur had gegeven. De Regering was niet ontwaakt uit een langen slaap; zoo zij al schijnt te slapen, zij zou steeds bij tijds weten wakker te zijn. Maar de Regering had reeds besloten eene wet op de afschaffing der tienden voor te dragen toen de wet bij de Eerste Kamer in behandeling was, en zij moest den afloop daarvan voort afwachten. De twee Ministers, die tot de voordragt moesten medewerken, waren nagenoeg met hunne wet gereed en wachtten nog enkele mededeelingen, alvorens die aan den Koning te kunnen aanbieden. Ook de Minister was dus van meening, dat het amendement ten eenemale nutteloos was.

De heer van Goltstein (lid der commissie van redactie) betoogde nog nader, dat wanneer de Kamer moest geacht worden buiten staat te zijn de zaak der tienden tot een goed einde te brengen, het dan voor haar voegzamer was, daarover het stilzwijgen te bewaren. Dit werd ook daarom vereischt, opdat de schijn vermeden werd, alsof hetgeen de Regering voordroeg meer bijval ondervond bij de Eerste Kamer

dan hetgeen door de Tweede Kamer werd voorgedragen. De heer Begram handhaafde andermaal zijn amendement, en betoogde daarbij, dat hij opzettelijk de woorden: „van de Regering uitgaande” had gekozen, omdat daarin de erkenning lag van het onvermogen der Kamer tot afdoening der zaak.

Nadat de heer van Nispen verklaard had, alnu, na de mededeeling des Ministers van Finantien, geen grond meer te vinden voor het amendement, werden de debatten gesloten en het voorstel van den heer Begram verworpen met 48 tegen 13 stemmen.

Voor stemden de heeren Elout, Lycklama, van Hoëvell, Wintgens, Nolthenius, Meylink, Taets van Amerongen, van Heukelom, Idserda, Strens, Heemskerk Az., Bots en Begram van Jaarsveld.

§ 4. Tot vereenvoudiging van het tarief van in- en uitgaande regten zullen wij gaarne medewerken. Met belangstelling vernamen wij, dat dadelijk na de uitvaardiging der wet tot den aanleg van spoorwegen met de werkzaamheden een aanvang was gemaakt. Wij wenschen dat de toestand van 's Rijks schatkist werkelijk gunstig genoeg moge bevonden worden om tot het aanleggen van nieuwe waterwegen voor den handel te kunnen overgaan.

De heer Nolthenius stelt voor om de laatste zinsede, beginnende met de woorden: „Wij wenschen” te doen vervallen en daarvoor in de plaats te stellen het volgende: „Aangenaam was het ons de verze-” kering te mogen ontvangen, dat de gunstige toestand van 's Rijks schatkist veroorlooft om tot het „aanleggen van nieuwe waterwegen ter betere ver-” binding van Amsterdam en Rotterdam met de Noord-” zee in overweging te nemen.” Tot toelichting van dit voorstel bepaalde zich de spreker tot aanwijzing van het verschil tusschen de troonrede, die stellig sprak, n. l. dat de toestand der schatkist gunstig is, en het antwoord, dat zeer twijfelachtig in uitdrukking was. Vooral scheen het woord „werkelijk” of eene bijzondere betekenis te hebben, die niet duidelijk was, of een pleonasmie te zijn.

De heer van der Linden (lid der commissie van redactie) verklaart, namens haar, zich niet met het voorgedragen amendement niet te kunnen vereenigen. Over de wenschelijkheid om de waterwegen te verbeteren scheen tusschen Regering en Vertegenwoordiging geen verschil van gevoelens te bestaan, maar eerst wanneer de beloofde voorstellen werden aangeboden moest worden onderzocht, of inderdaad de geldmiddelen gedoogden het doen der bezaamde uitgaven. In dat adres kan de Kamer niet vooruurloupen op het onderzoek eener zaak, die haar wenschte; de commissie had dus gewenscht, de Kamer geheel vrij te houden in haar oordeel en zich dus alleen te bepalen tot de wenschelijkheid van de uitvoering zelve der werken. Nu echter reeds te verklaren, dat de toestand der schatkist werkelijk gedoogt de uitgaven, zou zijn voorbarig en min wenschelijk.

De heer Idserda kan zich ook niet met het amendement vereenigen; ook daarom niet, omdat er alken werd gesproken van verbetering der waterwegen voor Rotterdam en Amsterdam, en de voorsteller scheen te vergeten, dat er nog meerdere plaatsen behoeften hadden aan soortgelijke verbetering, zoo als Harlingen.

De heer Nolthenius, zijn voorstel nog eens verdedigende, betoogde dat daarin niet pertinent verklaard werd, dat de toestand der schatkist de uitgaven gedoogde; integendeel, wanneer er leden waren, die dezen gunstigen toestand konden betwijfelen, dan zou zijne redactie geen bezwaar kunnen opleveren.

De heer van der Linden (lid van de commissie van redactie) repliceerde, dat indien des sprekers opvatting de juiste is, er dan ook geen verschil bestond tusschen zijne redactie en die van de commissie, welke evenmin eene pertinente verklaring aflegde. Er was dus geene reden hoegenaamd om het amendement aan te nemen, dat nu bleek dezelfde strekking te hebben als de redactie der commissie.

De heer Nolthenius betoogde nog nader, dat zijn redactie in zoverre verschilde met die der commissie, dat hij verlangde dat de Kamer, zonder zelf te erkennen den gunstigen toestand der finantien, althans zou verklaren de verzekering daarvan te hebben vernomen.

De heer van Hoëvell zou stemmen voor de redactie van de commissie, juist van wege het verschil dat gelegen was tusschen de redactie in het amendement. Het is waar dat de troonrede verklaart, dat de toestand der schatkist gunstig is; maar wie verklaarde dit? Natuurlijk de Minister van Finantien; en nu had, meende de spreker, de Kamer althans het regt om eene reserve in acht te nemen met betrekking tot die verklaring. Immers de ondervinding had doen zien, dat het afblijven van het standpunt waarop men stond, om iets geheel ongunstig of geheel gunstig te beschouwen. Het was gemakkelijk, om aan de eene zijde gezeten alles in rozengeod te beschouwen, en aan de andere zijde alles in te zien zwart en donker. Men behoorde dus voorzigtig te zijn met den Minister van Finantien en met diens verklaringen. Feiten zou spreker niet in herinnering brengen, want deze lagen nog ieder versch in het geheugen; doch indien de Minister zulks verlangde, hij verklaarde zich daartoe bereid.

De heer van Hall, Minister van Finantien, stond op om te verklaren, dat hij deze beraadslagingen niet wenschte nutteloos te rekken en dat hij daarom niet zou antwoorden, noch op de toelichting door de commissie gegeven, noch op de provocatie gedaan door den vorigen spreker, die het gedaan had met het doel, hem te brengen op een terrein, dat thans niet behoort te worden betreden. De tijd daartoe zou weldra komen en dan zou de Minister hem afwachten.

De beraadslaging over § 4 werd gesloten en het amendement van den heer Nolthenius verworpen met 46 tegen 14 stemmen.

Voor stemden de heeren Lyubben, van Asch van Wijk, van Foreest, Schimmelpenninck, van Franck, Mijer, Nolthenius, Delprat, Meylink, Hoekwater, Kien, Taets van Amerongen, Heemskerk Az. en Hoffman.

§ 5. Verblijvend was het ons te vernemen dat de opbrengst van 's Lands middelen voldoende mag geacht worden. Wij rekenen dat die gelukkige uitkomst te beter zal verzekerd zijn, wanneer eene herziening van ons stelsel van belastingen, ook in het belang van een goed financieel huishouden der gemeenten, tot stand gebragt zal wezen. Wij zijn daarbij verplicht op het aanbieden der in de Grondwet geëischt wet ter verantwoording van 's Rijks geldmiddelen eerbiedig aan te dringen.

Over deze § niemand het woord vragende, wordt deze zonder in hoofdlijke stemming gebragt te worden, goedgekeurd.

§ 6. Met Uwe Majesteit brengen wij hulde toe aan den moed en de volharding door onze zee- en landmagt in Boni en in Banjermassing betoond. Te vernemen dat in alle opzichten de toestand onzer Overzeesche Bezittingen bevredigend is, heeft onze verwachting overtroffen. Ter bevordering van den bloei dier gewesten kan echter nog, ook zonder geldelijke opofferingen, veel gedaan worden.

Wat de koloniale geldmiddelen betreft, is tusschenkomst der wet volgens de bepalingen onzer Grondwet meer en meer dringende behoefte.

De heer Blout van Sosterwoude (schier onverstaan-

baar) gewaagde van de bevordering der Evangelisatie in de koloniën en van het zendingwerk aldaar; hij deed de belemmeringen uitkomen aan de toelating van zendingen in den weg gelegd; hij klaagde er over dat op sommige plaatsen de Islam bevorderd werd en aan de beïjders van het Christendom vaak moeilijkheden werden aangedaan. Verder wees hij, en zulk staving zijner gevoelens, op gebeurtenissen in Japara, op Borneo, op Celebes en op sommige andere punten, waaruit, zijns inziens, moest afgeleid worden, dat in Indië niet die bescherming verleend werd, welke in het belang der zaak wenschelijk was. Ten slotte sloeg hij een blik in de geschiedenis van de Oost-Indische koloniën, en hoopte dat eene vroegere ondervinding op dit punt de Regering mogt doen besluiten die vrijheid te verleenen welke in het belang der zaak zoo noodig was.

De heer *Duymaer van Twist*, lid der commissie van redactie (schier onverstaanbaar), beantwoordde den vorigen spreker. Het verheugde hem dat op den inhoud der paragraaf zelfs geen aanmerking was gemaakt. De paragraaf was opgesteld in den zin om den gunstigen indruk, dien de voorstelling in de troonrede van den toestand der koloniën moest geven, eenigzins te temperen.

Met betrekking tot het door den heer *Elout* besproken onderwerp hoopte hij dat men met bezadigdheid dienaangaande zou te werk gaan; was men te volijverig in de bescherming van het Christendom, dan zou men de zaak, geloofde hij, bederven; voor zover hij wist, werd de verspreiding van den Islam niet bevorderd, en die van het Christendom niet tegengewerkt. Toelatings van zendingen werden in den regel niet afgewezen. Hij wees op de verdiensten van sommige zendingen; gingen deze niet te driffig te werk, dan zouden zij het Christendom, gelijk hij zich overtuigd hield, zeer bevorderlijk kunnen zijn. Hij betreurde het gebeurde te Japara, waar een zending tot een onverstandigen ijver was overgegaan en handelingen gepleegd had, die de rust aldaar hadden dreigen te verstoren. Gelukkig was de Regering hierin tusschenbeide gekomen en had zij grootere moeilijkheden belet.

De heer *van Hoëvell* vereenigt zich volkomen met hetgeen de heer van *Twist* ter zake van de evangelisatie heeft aangevoerd, maar maakt de Kamer opmerkzaam op één punt. Terwijl onder de werking van het drukperreglement iemand in den kerker geworpen werd omdat hij over de bievenposterijen en dergelijke zaken had geschreven, laat datzelfde drukperreglement de verspreiding toe van tractaten in de Javanische taal, onder de inboorlingen, van hoogst gewaardijde strekking. Ziedaar, meende hij, dat de uitkomst geresigvaardigd hetgeen hij bij de behandeling van het drukperreglement voorspelde. Toen heeft hij op die groote fout gewezen. Dit is juist een nieuw bewijs hoe noodzakelijk het is, dat de Minister van Koloniën vóór zijn vroegere belofte tot herziening van het drukperreglement en wel bij de wet. Overigens is hij niet voornemens over deze § te spreken, omdat hij zich met de redactie niet goed kan vereenigen. Hier is geen weerklink van de troonrede, maar juist het tegenovergestelde. Hetgeen hier wordt gezegd betekent zeer nederig en onwaardig, dat men in de gunstige voorstelling van zaken niet deelt. En inderdaad, wat kan de reden zijn, dat thans zulk een schoon tafereel wordt voorgesteld? In den laatste tijd is zekere rilling door het Land veroorzaakt door een boek; hij wil er thans niet over spreken; hij laat 't in zijne waarde, maar door dat boek is groote ongerustheid ja verantwoordelijkheid in veler gemoed ontstaan; en nu vernemen de goede burgers hier: „De toestand is in alle opzichten gunstig.“ Zal die in staat zijn om den indruk van het volk weg te nemen? Hij wijst er op hoe 't verleden jaar was gesteld. Toen werd gewezen op de groote gevaren, waaraan Indië verkeerde. Toen wees de Minister op drie feiten, als zoo vele bronnen van gevaar: het overdreven fanatisme der Mohammedanen, het overdreven liberalisme der Nederlanders in Indië, en de overdreven innemings van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Die drie feiten, ziedo men, trachten in Java groote ongerustheid te weeg. Welnu? Zijn thans de Mohammedanen niet meer zoo overdreven fanatiek; of de ingezetenen van Ned. Indië minder overdreven liberaal; of de Tweede Kamer minder innemend? Ten slotte verheugt zich spreker over den aandrang der Kamer tot de aanbidding eener wet namens de verantwoordelijkheid der koloniale geldmiddelen; te lang was in dit opzigt de Grondwet verwaarloosd. Tien jaren lang heeft men daarop aangedrongen, doch door alle opvolgende Ministers werden telkens duizende uitvindingen gebesigd. Eindelijk trad deze Minister op en men herinnert zich hoe deze, onder 't vaandel van gematigd liberalisme, verklaarde, dat hij het eerst van allen zou stemmen op de wet, die men zoolang verwachtte. In het programma stond die wet dan ook op den voorgrond en werd zij dan ook aangeboden. De meerdertalige bevestiging des beginnels goed, behoudens enkele aanmerkingen, maar de wet is niet teruggekomen, terwijl er nu ook in de troonrede geen gewag van gemaakt wordt. In de bestaande omstandigheden was het niet het hoogste gewigt, om in het adres aan te dringen op het toe stand komen van de wet; want men behoeft niet thans meer dan ooit op den weg van het nationale meer en meer afhankelijk te worden van de Koloniën. De Minister van Finantiën heeft 't in zijne rede bij de aanbidding der begroting op gewezen. Was de Kamer dan verantwoordelijk dat al die miljoenen aan den willekeur van den Minister van Koloniën worden overgelaten? In het verleden wordt dat de Grondwet in dit opzigt een slechte letter heeft. Is het verantwoord dat men hier de begroting van het moederland tot al de

kleinste bijzonderheden onderzocht en den Minister 80 a 100 miljoen ter zijner beschikking laat! Om al deze redenen acht hij de § noodig, opdat de Grondwet eindelijk uitvoering erlange.

De heer *Blout v. Soeterswoude* (bijna onverstaanbaar) kwam nader op zijne beschouwingen terug, en meende dat het door hem voorgedragene niet als overdreven aan te merken was. Hij wenschte tevens, dat deze beraadslagingen mogen leiden om den arbeid der zendingen gemakkelijker te maken.

De heer *Rochussen*, Minister van Koloniën, dankt den heer van *Twist* voor zijne beantwoording der rede van den heer *Elout*. Hij kan zich daarmede volkomen vereenigen. Ook hij is van oordeel dat omzigtigheid noodig is in de overigens wenschelijke verspreiding van het Christendom. Men mag niet over het hoofd zien, dat er altoos zekere spanning onder het Mohammedanisme bestaat. De Regering is er volstrekt niet voor om de zaak te belemmeren. Integendeel. Hij wijst op een voorbeeld, dat een jongeling van Batta te Utrecht wordt opgeleid om het Christendom op Sumatra te verspreiden. Wat het verwijt betreft van de wering van zendingen op Celebes moet de Minister herinneren, dat hij ten deze de handelwijze van het Indische Gouvernement volkomen goedkeurt, want dat de zending geschied was toen ons leger tegen Boni optrok en, uit den aard der stukken, die van de zendingen uitgaan, den schijn had kunnen hebben, alsof het Christendom met het zwaard in de hand zou worden ingevoerd.

In antwoord op den heer van *Hoëvell* moet de Minister opmerken, dat hij de § in een anderen geest heeft opgevat dan die heer. De Kamer zegt, dat hare verwachting omtrent den gunstigen toestand der O. I. bezittingen is overtroffen. Mischien wel met het oog op verleden jaar, toen zoo vele waarschuwendes stemmen gehoord werden, die een panischen schrik veroorzaakten. Nu ziet hij dat met deze §, volgens dien spreker, het tegenovergestelde bedoeld wordt. De Minister zal nu de discussie niet rekken, maar de gelegenheid zal komen, en dan zal de Regering niet in gebreke blijven door cijfers te staven wat van den Troon is uitgesproken. Om deze zelfde reden zal hij op dit oogenblik ook niet antwoorden omtrent het drukpers reglement, noch omtrent de comptabiliteits-wet. Bij eene volgende gelegenheid hoopt hij een voldoende antwoord te geven.

De heer *van Hoëvell* acht zich bijzonder ongelukkig de Minister van Finantiën antwoordt hem niet en de Minister van Koloniën wenschte hem ook niet te antwoorden. Hij zal zich daarin troosten. Wat gesproken is wordt gedrukt en; zoolang het niet weersproken wordt, blijft het in zijne waarde. Het heeft hem verwonderd gehoord te hebben van den Minister dat een Batta's jongeling op kosten van den Staat wordt opgeleid om het Christendom op Sumatra te verkondigen. Spreker houdt dit voor eene groote politieke fout en eene schending van het gewigtige beginsel, dat het gezag zich onthouden moet van innemings en alleen toezigt en politie moet uitoefenen in zake van godsdienst. Hier is geen Staatskerk zoo als in Engeland, en dus moeten alle kerkelijke handelingen buiten onmiddellijke inmenging van den Staat blijven.

De heer *Mackay* komt op tegen de bewering van den heer van *Twist*, dat de zendingen met onverstand en onvoorzigtig te werk gaan. Voor 't overige geeft Engeland met zijne Staatskerk veel meer vrijheid dan wij. Als wij zoo veel vrijheid gaven, dan zou er eene rilling door het Land gaan. Wat nu ten bezweringden toestand van de Oost betreft, herinnert hij aan de uitdrukking in zek' boek, dat veel spijng gemaakt heeft, namelijk de rustige rust, terwijl verleden jaar zooveel onrust heerschte, dat men waarschuwde. De Minister sprak zelf van spanning onder de Mohammedanen, die ons wakker moet houden.

De heer *Duymaer van Twist* toont nader aan dat de toestand van Indië niet zoo bevredigend is als de troonrede het wil doen voorkomen en dat derhalve de betekenis, door den heer van *Hoëvell* aan de § gegeven, moest geacht worden de juiste te zijn. Wat betreft het zendingenswerk, zoo moet onzijdigheid in den meest strikten zin ons stelsel zijn. Hij wijst ook op het verschil van geloof der zendingen en den slechten indruk, dien dit op de bevolking moet uitoefenen die tot het Christendom moet bekeerd worden.

De heer *van Nispen van Sevenaer* keurt ook af de bemoeijenis van het Gouvernement met de opleiding van jongelieden tot verbreiding van het Christendom. Bovendien: waarom zou het Gouvernement kiezen tusschen de twee groote gezindten, waaruit de Natie is zamengesteld?

De heer *Rochussen*, Minister van Koloniën, meende dat er een groot verschil was tusschen opvoeding en uitzending van zendingen; want in Indië genoot bijna elk vak van opvoeding ondersteuning door het Gouvernement. Wat de betekenis betreft van de § van het adres kan de Minister niet geheel het stilzwijgen bewaren, nu de heer van *Twist* verklaard had, dat zij betekende wat de heer van *Hoëvell* had ontwikkeld. Vooreerst was in de troonrede niet gezegd, dat er niets was of het was goed, maar dat de toestand was „bevredigend;“ dus niet absoluut, maar relatief goed. Ook de Minister was niet strijdlustig; maar hij moest toch zeggen, dat zoo lang de commissie niet de punten aanwees, waarin volgens haar de toestand niet gunstig was, de Minister zich kon bepalen tot de verklaring dat het was eene onbevredigende stelling.

De Minister wilde eenigermate het ongeluk lenigen van den heer van *Hoëvell* en hem daarom althans een kort antwoord geven. Dat lid had gesproken van eene veroordeeling in Indië wegens het schrijven

over brievenposterijen. Vooreerst was de bedoelde man niet daarvoor gecondemneerd, en ten tweede was, zoolang hij Minister aan het Bestuur was, hem geenerlei plan tot verbetering van het postwezen op Java ter hand gekomen.

Met betrekking tot de comptabiliteits-wet wilde de Minister hem gerust stellen. Het was n. l. juist na de laatste voordragt gebleken, dat eene zoodanige wet ondoenlijk was te vervaardigen, zonder dat vooraf werden vastgesteld de comptabiliteits-wetten hier te Lande. Dit verklaarde de Minister niet om eene grondwettige verplichting te ontgaan, want hij had gestoond de zaak te willen; maar zonder voorafgaande regeling van de comptabiliteit in het Moederland was die voor de Koloniën ondoenlijk.

De heer *Mijer* zou het stilzwijgen bewaren over het drukpers-reglement, daar hij niet over zijn eigen persoon wenschte te spreken. Maar hij meende toch een woord te moeten zeggen over zek' werk over Indië, waarvan in de Kamer gewaagd was. Hij kon zeer goed begrijpen dat de schoone, wegslepende stijl, waarin dat werk was geschreven, indruk had gemaakt bij de onkundigen en ligtgeloovigen, of bij hen die gaarne het kwaad lezen. Op spreker had het werk evenwel geen indruk gemaakt, omdat hij door eigen ervaring de overtuiging heeft erlangd, dat het werk berust op onjuiste, op overdrevene, op onware voorstellingen. Wat men het hoofdideebeeld op van het werk en het hoofdeit dat er in vermeld wordt en uitgewerkt, dan komt het hierop neder: dat het bestuur in Indië berust op willekeur. Spreker treedt hier in eene ontwikkeling van feiten, ten betooge, dat hij, als procureur-generaal bij het Hoog Gerechtshof, datgene waarover de schrijver in genoemd werk klaagt, had behandeld; dat die zaak was van wijden omvang, maar dat de inmiddels opgetreden Gouverneur-Generaal, de heer *Duymaer van Twist*, niet gesechroomd had, om, ingevolge sprekers advies, de strenge maatregelen te nemen, welke geschikt waren om de inlandse regenten en hoofden van willekeurige behandeling der inlanders af te schrikken. Het werk, waarop gewezen is, beruiste derhalve op onwaarheid.

De heer *van Hoëvell* wenschte het werk niet te verdedigen, waarvan hij had gewaagd; de schrijver zelf zou daartoe best in staat zijn. Wat betreft het antwoord van den Minister van Koloniën moest hij constateren dat daaruit op nieuw de trage gang van zaken in Indië bleek; immers in het Regeringsverslag van 1857 werd reeds gezegd, dat in Indië aanhangig waren voorstellen tot verbetering van het postwezen, en de Minister verklaarde nu, dat hij nimmer zoodanige voorstellen had ontvangen. En toch eisechte de toestand van het postwezen in Indië dringend verbetering; want om slechts één voorbeeld te noemen, koette een brief van Batavia naar Bezoekie meer dan een brief van Amstardam naar Bezoekie. Met betrekking tot de comptabiliteitswet merkte spreker op, dat ook de vorige Minister was afgetreden met de verklaring op de lippen, die nu zoo even was vernomen; een bewijs te meer, hoe noodzakelijk het was, in het adres het verlangen naar de uitvoering van de Grondwet op te nemen.

De heer *Duymaer van Twist* (bijna niet verstaanbaar) wilde geen woord zeggen over het boek, dat in de Kamer ter sprake was gebracht, want men zou beweren kunnen, dat hij in deze was partij. Maar hij mogt niet voorbij, zijnen dank te betuigen aan den heer *Mijer* voor hetgeen deze aan de Kamer had medegedeeld; want dat zou aan de Kamer de overtuiging geven, dat spreker voor strenge maatregelen niet terug deinsde en dat de schrijver van het werk ten onrechte de willekeur aannam als grondslag voor het bestuur in Indië.

Ten aanzien van de laatste rede des Ministers van Koloniën merkte spreker op, dat hij nu wel, zijns ondanks, gedrongen was te treden in eene aanwijzing van eenige punten, waarin de commissie gemeend had dat de toestand van Indië niet in alle opzichten bevredigend was. Zoo liet te wenschen over de verhouding tusschen het Opperbestuur in Nederland en het Bestuur in Indië. Bestond er ook in Indië ten allen tijde die kracht en die vastheid welke noodig was? Was altijd overeenstemming aanwezig tusschen den Minister en den Gouy-Generaal? Welken invloed hadden sommige veranderingen gemaakt, o. a. die betrekkelijk de Mekka-gangers? Was het leger in voldoende staat? Hoedanig was de toestand der drukpers in Indië; naar sprekers oordeel, niet langer houdbaar.

Ook de ontwikkeling van den vrijen arbeid was niet in wenschelijken toestand; de verhouding van het bestuur tot de zendingen van de eene en tot de Mohammedaansche godsdienst van de andere zijde liet ook te wenschen over. Het postwezen was zeer gebrekkig; de havens in Nederl. Indië verkeerden in onvoldoende toestand. Vestigde men het oog op de buiten-bezittingen, dan mogt men o. a. vragen of de toestand van Banjermaasin nu in alle opzichten bevredigend was; hoe het gesteld was met de speerijteel op Ambon, enz. Er was dus, naar sprekers inzien, aliezins reden om den toestand van Indië niet in alle opzichten als bevredigend te beschouwen.

De heer *Rochussen*, Minister van Koloniën, gaf te kennen, dat de commissie van redactie hetgeen de troonrede bevatte van de Koloniën anders scheen te hebben opgevat, dan de bedoeling geweest is er mede te zeggen. De troonrede sprak slechts, zonder in details te treden, van een toestand, die algemeen bevredigend was; en de laatste spreker scheen te willen, dat alles zonder onderscheid vrij ware van gebreken of onvolmaaktheid. Dat was ondoenlijk. Overigens wenschte de Minister na niet te treden in de beantwoording van al de opgesomde details,

die dan ook niet alleen op hetgeen de troonrede had willen zeggen; maar hij verklaarde zich te hebben eene nadere gelegenheid alle punten een voor na te gaan, en dan zou hij niet schroomen alle bijzonderheden te onderzoeken; want ophoof natuurlijk niet wilde beweren dat alles was in komen staat, bleef hij toch volhouden dat in algemeen de toestand van Indië in alle opzichten vredigend was.

§ 6 werd daarna zonder hoofdelijke stemming gekeurd.

§ 7. De toegezegde wetsontwerpen tot afschaffing der slavernij in de West-Indiën zullen wij met naauwgezetheid, welke de belangrijkheid van het derwerp vordert, onderzoeken. De toestand dier geten zal evenwel eerst dan gevestigd kunnen worden wanneer aan het grondwettelijk voorschrift, tot stelling eener wet op het baleid der regering van koloniën, zal voldaan zijn.

De heer *Thorbecke* vraagt het woord, maar wat het vergevorderd uur werd de Vergadering verdu tot morgen ochtend ten 11 ure.

Regeling van Werkzaamheden.

Bij den aanvang der zitting deelde de Voorzitter mede, dat de heer *Mijer* was benoemd tot voorzitter van de commissie voor de verzoekschriften. Daarna werd bepaald, ingevolge art. 132 van het reglement van orde, welke werkzaamheden, in de vorige zitting onafgemaakt gebleven, zouden worden hervat. De Kamer besloot te hervatten, in den staat waarin zij zich bevinden:

1°, het voorstel van den heer van *Nispen* en andere leden tot afschaffing van den soejins op geelagt (gelach).

2°, het voorstel van dezelfde heeren tot amendement van nationale schuld.

3°, de 8 overgerekomen met inlandse Vorst gesteld in handen eener commissie. De heeren *van Dullert* werden door den Voorzitter benoemd tot leden dier commissie, ter vervanging van de heeren *Poolman* en *Sloet* tot Oldhuis.

4°, de ordonnantie van den Gouverneur-Generaal van Ned. Indië, houdende verbod van invoer van buskruit en vuurwapenen in de havens van Palembang tot ult. december 1862. Ter vervanging van den heer *Oosting*, voornamig lid der commissie (gelach), werd door den Voorzitter aangewezen de heer *Blasé* van Oud-Alblas.

5°, het verslag over de uitvoering, gedurende 1858, gegeven aan de wet tot regeling van het Indisch postwezen.

6°, gelijk verslag over het jaar 1858.

7°, het verslag over het beheer in den staat van Ned. Oost-Indië over 1857.

8°, gelijk verslag over hetzelfde jaar, voor zover betreft West-Indië en de Kanaal-Indië. In plaats van den heer *Sloet* wordt de heer *Elout* tot lid der commissie door den Voorzitter benoemd.

9°, de rekening van het fonds van kolonisatie behoeftigen in de koloniën der Maatschappij Weldadigheid over 1858.

10°, veertien contracten met inlandse Indië Vorsten gesloten. De heeren *Haemkerk* en *Mijer* werden, in plaats van de heeren *Poolman*, *Sloet*, door den Voorzitter benoemd tot leden der commissie van onderzoek.

11°, het verslag in betrekking tot de algemeene grootingen van Staatsinkomsten en uitgaven over 1857 en 1858.

12°, het verslag aangaande het armoedstelsel over 1857.

13°, het verslag omtrent de uitvoering in 1859 van de wet tot regeling van het Indisch postwezen over 1857 en 1858.

14°, het verslag der algemeene rekenkamer over 1857 en 1858.

15°, de Staatsrekening over 1857 en 1858 en andere rekeningen.

16°, de additionele overeenkomst met Frankrijk uitbreiding van het verdrag wegens den waarborg van den letterkundigen eigendom.

17°, de stukken en mededeelingen betrekkelijk regeling der Gouvernements suikercontracten op Java en de onderneming Pangka.

De heer *van Twist*, lid der commissie van onderzoek, vroeg het woord, en dit bekwamen hebbende deelde mede, dat het verslag over deze stukken is opgesteld, maar dat een der leden van de commissie bij het vaststellen der redactie daartegen bezwaar had geopperd, ook uit naam van een ander lid der commissie, als kunnende beide zich niet met het rapport vereenigen. Het zijn juist die twee leden waarvan het een had opgehouden lid der Kamer te zijn (de heer *Poolman*), terwijl het ander zijn ontscheid had genomen (de heer de *Kempenaar*). Het verslag was derhalve niet anders dan door drie leden geteekend en uitgebragt kunnen worden; en het was in den toestand der zaak, dat de commissie aan de Kamer, beslissing oerliet, of nu de drie overgebleven leden het rapport moesten uitbrengen, dan wel, of een nieuwe commissie zou moeten worden benoemd.

Op voorstel van den Voorzitter besloot de vergadering 1°, om de bedoelde stukken op nieuw in behandeling te nemen, en 2°, om nader te beslissen over de vraag, of al dan niet eene nieuwe commissie zal behooren te worden benoemd.

Gedrukt en uitgegeven bij
H. en C. A. van Reyn,
in Rotterdam.